

Mijenjanje državne granice Republike Hrvatske

Raspudić, Anamarija

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:420990>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Anamarija Raspudić

Mijenjanje državne granice Republike Hrvatske

Prvostupnički rad

Mentor: prof. dr. sc. Zoran Stiperski

Ocjena: _____

Potpis: _____

Zagreb, 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Prvostupnički rad

Mijenjanje državne granice Republike Hrvatske

Anamarija Raspudić

Izvadak: Prije doseljenja Hrvata na današnjim prostorima nalazile su se rimske provincije Panonija i Dalmacija, a tek od 9. stoljeća možemo govoriti o postojanju hrvatskog suvereniteta nad spomenutim teritorijem. U 10. stoljeću pod krunom kralja Tomislava nastalo je Hrvatsko Kraljevstvo koje je svoj najveći opseg imalo u vrijeme vladavine Petra Krešimira IV. Svoju samostalnost Hrvati gube u 12. stoljeću kada ulaze u personalnu uniju s Ugarskom, a u razdoblju od 16. do 18. stoljeća Hrvatska se nalazi između Osmanlija, Mlečana i Habsburgovaca. Brojni sukobi protiv Osmanlija rezultirali su najmanjom površinom hrvatskog teritorija u povijesti, "ostacima ostataka nekad slavnog Hrvatskog Kraljevstva". Nakon stvaranja Austro-Ugarske Monarhije hrvatski teritorij podijeljen je na austrijski i ugarski dio, a završetkom Prvog svjetskog rata i slomom Austro-Ugarske dolazi do stvaranja nekoliko jugoslavenskih državnih zajednica u kojima je Hrvatska isprva bila podijeljena na šest oblasti, a kasnije na dvije banovine. Do ponovnog povezivanja hrvatskog teritorija dolazi tek 1939. godine stvaranjem Banovine Hrvatske, a današnji oblik Hrvatska je stekla nakon Drugog svjetskog rata, u sklopu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

26 stranica, 14 grafičkih priloga, 0 tablica, 15 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: Hrvatska, državna granica, razgraničenje, teritorij, povijesni razvoj, granični sporovi

Voditelj: prof. dr. sc. Zoran Stiperski

Tema prihvaćena: 13. 2. 2020.

Datum obrane: 24. 9. 2020.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Undergraduate Thesis

Changing the borders of the Republic of Croatia

Anamarija Raspudić

Abstract: Before the Croats settled, the Roman provinces of Pannonia and Dalmatia were located in today's area, and only since the 9th century can we talk about the existence of Croatian sovereignty over this territory. In the 10th century, under the crown of King Tomislav, the Kingdom of Croatia was formed, which had the greatest extent during the reign of Petar Krešimir IV. The Croats lost their independence in the 12th century when they entered into a personal union with Hungary, and in the period from the 16th to the 18th century Croatia was between the Ottomans, the Venetians and the Habsburgs. Numerous conflicts against the Ottomans resulted in the smallest area of Croatian territory in history, "the remnants of the remnants of the once glorious Kingdom of Croatia". After the creation of the Austro-Hungarian Empire, its territory was divided into Austrian and Hungarian parts, and with the end of the First World War and the collapse of Austria-Hungary, several Yugoslav state communities were created, in which Croatia was first divided into six districts, and then into two banovinas. The reunification of Croatian territory happened in 1939 with the creation of the Banovina of Croatia, and Croatia gained its present form after the Second World War, within the Socialist Federal Republic of Yugoslavia.

26 pages, 14 figures, 0 tables, 15 references; original in Croatian

Keywords: Croatia, country border, demarcation, territory, historical development, border disputes

Supervisor: Zoran Stiperski, PhD, Full Professor

Undergraduate Thesis title accepted: 13/02/2020

Undergraduate Thesis defense: 24/09/2020

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PRETHRIVATSKO RAZDOBLJE	2
3. DOSELJAVANJE HRVATA I RANI SREDNJI VIJEK	3
4. PROMJENE U RAZVIJENOM SREDNJEM VIJEKU	4
5. IZMEĐU MLEČANA, OSMANLIJA I HABSBUROVACA.....	5
6. HRVATSKE ZEMLJE U 19. STOLJEĆU	8
7. HRVATSKE ZEMLJE U SKLOPU JUGOSLAVENSKIH DRŽAVNIH ZAJEDNICA...	10
8. DANAŠNJI OBLIK I GRANICE HRVATSKOG TERITORIJA.....	14
8.1. KOPNE NE GRANICE	14
8.2. MORSKA GRANICA	17
9. GRANIČNI SPOROVI I NERIJEŠENA PITANJA	19
10. ZAKLJUČAK	24
11. LITERATURA I IZVORI	25

1. UVOD

Državna granica predstavlja liniju koja omeđuje područje nad kojim neka država ima suverenitet. Ona je produkt ljudskog društva i kulture, a jedno od njezinih glavnih svojstava jest njezina promjenjivost. Povijesna zbivanja uvelike su utjecala na širenje utjecaja i moći pojedinih država, pa su tako i hrvatske državne granice mijenjale svoj položaj kroz povijest.

Budući da se Hrvatska nalazi na kontaktnom položaju različitih kulturnih utjecaja – srednjoeuropskog, mediteranskog i jugoistočnoeuropskog – ti su se utjecaji na području Hrvatske prožimali i međusobno preklapali. Uz to, i samo područje na kojemu se danas nalazi Hrvatska kroz veći dio povijesti nalazilo se na granicama između različitih država i carstava. Iako je pozitivna posljedica toga upravo prožimanje različitih kulturnih utjecaja, ona negativna jest činjenica da je prostor Hrvatske kroz povijest bio izložen osvajačkim težnjama različitih država i naroda. Gotovo 900 godina (od 1102. do 1991.) Hrvatska nije bila samostalna, nego je bila u sastavu različitih državnih zajednica. Takav položaj Hrvatske kroz povijest, popraćen brojnim sukobima i nesuglasicama, negativno se odražavao na teritorijalni razvoj i oblikovanje hrvatskih granica.

Cilj ovoga rada jest prikazati teritorijalno oblikovanje Hrvatske kroz povijest te opisati razvoj i sadašnje stanje i oblik državnih granica. Kopnenu granicu Hrvatska ima prema Sloveniji, Mađarskoj, Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj gori te će svaka od tih granica biti detaljno obrađena. Osim kopnenih, Hrvatska ima i morsku granicu, i to prema teritorijalnim morima Italije, Slovenije i Crne Gore, o kojoj će također biti riječ. U radu će se također ukazati na probleme, tj. granične sporove koje Hrvatska ima s pojedinim susjednim državama.

2. PRETHRIVATSKO RAZDOBLJE

Prva političko upravna teritorijalna jedinica nastala na području današnje Hrvatske bila je antička provincija Ilirik (*Illyricum*) koju su u 1. st. pr. Kr. osnovali Rimljani, a kasnije ju podijelili na provincije Dalmaciju i Panoniju. Panonija je nakon 297. godine bila podijeljena na Gornju Panoniju (*Pannonia Superior*) koja se nalazila na zapadu te na Donju Panoniju (*Pannonia Inferior*) na istoku (Goldstein, 2008). Gornja Panonija obuhvaćala je Prvu Panoniju (*Pannonia Prima*) na sjeveru sa sjedištem u Savariji (današnji Szombathely) i Savsku Panoniju (*Pannonia Savia*) na jugu sa sjedištem u Sisciji (današnji Sisak), a Donja je Panonija obuhvaćala Panoniju Valeriju (*Pannonia Valeria*) na sjeveru sa sjedištem u Sopiani (današnji Pečuh) te Drugu Panoniju (*Pannonia Secunda*) na jugu sa sjedištem u Sirmiumu (današnja Srijemska Mitrovica) (sl. 1.). Četiri panonske provincije obuhvaćale su dijelove današnjeg sjevernohrvatskog, južnomadžarskog i istočnoaustrijskog prostora (Rogić, 1992). Prostor današnje panonske i peripanonske Hrvatske bio je u sastavu *Pannonie Savie* i *Pannonie Secunde*.

Dalmatinska provincija obuhvaćala je sredozemni i dinarsko-planinski prostor od Raše na zapadu do Drine na istoku, odnosno od peripanonskog prostora današnje Bosne na sjeveru do Jadranskog mora na jugu, a sjedište joj je bilo u Saloni (današnji Solin) (Rogić, 1992). Zahvaljujući tim rimskim provincijama na području današnje Hrvatske stvorena je cestovna mreža te prva hijerarhija naselja sa središtima Salonom, Sisciom i Sirmiumom.

Sl. 1. Prikaz rimskih provincija Panonije i Dalmacije

Izvor: Portal hrvatskoga kulturnog vijeća, 2014

3. DOSELJAVANJE HRVATA I RANI SREDNJI VIJEK

Postojanje hrvatskog imena najranije je dokazano na području današnje sjeverne Češke i gornje Visle u Poljskoj („Bijela Hrvatska“), i to kada je područje današnje Hrvatske bilo u sastavu provincije Ilirik (Klemenčić, 1992). Hrvati su u današnju domovinu doselili početkom 7. st., a njihovo pokrštavanje događa se u 9. st. franačkim osvajanjima zapadnih dijelova Jugoistočne Europe. Izvorišta hrvatske države bila su tri u početku međusobno nepovezana prostora. Između Zrmanje i Cetine nalazila se Kraljevska Hrvatska, na prostoru Like i Krbave Banska Hrvatska, a na širem području Siska Slavonska Hrvatska. U 9. st. na području između rijeka Drave, Save i Une stvara se Panonska Hrvatska, a južno od toga nastaje Dalmatinska Hrvatska (sl. 2.) (Krušelj, 1991). To nisu izvorni nazivi, ali postali su uobičajeni kao povijesni termini. Nastali su u 19. st. kombinacijom hrvatskog imena te naziva ranijih rimskih provincija. Izvorno se dalmatinsko-hrvatski teritorij zvao Hrvatska, i to po hrvatskom plemenskom savezu, a Panonska Hrvatska nosila je naziv Slovinje, tj. Slavenska zemlja, iz čega je proizašao latinski naziv Sclavinia te naposljetku i hrvatski naziv Slavonija. Granica između Dalmatinske i Panonske Hrvatske nalazila se na peripanonskom pobrđu između Kapele-Plješivice-Grmeča te Petrove i Zrinske gore. Rimski gradovi sa svojim romanskim stanovništvom ostali su sačuvani samo u Dalmatinskoj Hrvatskoj, što je, uz transhumantno stočarsko gospodarstvo, utjecalo na razvoj tog prostora kao primarne hrvatske teritorijalno-političke cjeline, tj. starohrvatske geopolitičke jezgre (Rogić, 1992). U isto vrijeme većina dalmatinskih gradova i otoka bila je pod vlašću Bizanta, Istra pod upravom Rimskonjemačkog Carstva, a samostalno se razvijala i Neretvanska kneževina (Krušelj, 1991).

Sl. 2. Hrvatske zemlje u 9. stoljeću

Izvor: Krušelj, 1991

4. PROMJENE U RAZVIJENOM SREDNJEM VIJEKU

Hrvatska se u mnogim ratovima protiv Franaka, Venecije, Bizanta, Mađara i Bugara postupno oslobađala strane dominacije, a pod vladavinom domaće dinastije Trpimirovića nastao je integrirani državni organizam *Regnum Chroatorum et Dalmatorum*. Godine 879. papa Ivan VIII. priznao je u pismu knezu Branimiru Hrvatsku kao samostalnu kneževinu, a početkom 10. st. došlo je do ujedinjenja Panonske i Dalmatinske Hrvatske, i to pod vladavinom hrvatskog kralja Tomislava koji je okrunjen oko 925. godine. Tada nastaje Hrvatsko kraljevstvo, a kralj Tomislav suvereno vlada na cijelom teritoriju od Drave do Jadrana. Tomislavovo kraljevstvo prostiralo se od Raše, Kupe i Sutle na zapadu preko Mure, Drave i Dunava na sjeveru do Drine na istoku i mora na jugu. Tomislav je bio prvi hrvatski vladar koji je pod svojom upravom imao i Bizantsku Dalmaciju. Neretvanska kneževina i dalje se samostalno razvijala, a već u 9. st. počinje se snažno razvijati i Dubrovnik koji s vremenom postaje glavno čvorište trgovine s balkanskim zaleđem (Krušelj, 1991).

Najveći opseg srednjovjekovna Hrvatska imala je u drugoj polovici 11.st., u vrijeme vladavine kralja Petra Krešimira IV. Tada je Hrvatska obuhvaćala i teritorij bivše Neretvanske kneževine, a od tog vremena može se govoriti i o zasebnoj bosanskoj državi, koja je isprva bila smještena u planinskom pojasu između rijeka Bosne i Drine (Krušelj, 1991).

Nakon Krešimirove smrti Hrvatskom vlada Dmitar Zvonimir, a njegovom smrću 1078. godine Hrvatsku počinju potresati dinastičke borbe. Zvonimira nasljeđuje Krešimirov nećak Stjepan II. koji umire bez djece pa dolazi do sukcesijskog rata između ugarskih Arpadovića (obitelj Jelene Lijepe, udovice Dmitra Zvonimira) i anti-ugarskih snaga predvođenih Petrom Svačićem, posljednjim hrvatskim kraljem narodne krvi. Sukob je završen 1102. godine pobjedom Arpadovića, čiji je kralj Koloman okrunjen i za hrvatskog vladara. Hrvatska tada ulazi u personalnu uniju s Ugarskom s teritorijem koji je bio sličan onome iz vremena Petra Krešimira IV. (Krušelj, 1991). Nakon gubitka neovisnosti hrvatski se teritorij postupno smanjivao, a pojedini su se dijelovi osamostalili. Od 12. do 14. st. dolazi do jačanja i širenja Bosne koja je krajem 13. i početkom 14. st. bila u sastavu hrvatske države. Također dolazi i do razvoja Dubrovnika kao samostalne republike (Klemenčić, 1992).

Nakon izumiranja dinastije Arpadovića početkom 14. st. kruna udruženog ugarsko-hrvatskog kraljevstva prelazi na francusku dinastiju Anžuvina. Granice Hrvatske tada su se proširile na područje istočne Slavonije i Srijema, a jedini gubitak teritorija dogodio se 1409. godine kada je Ladislav Napuljski Veneciji prodao dio dalmatinskih gradova i otoka, kao i kratko razdoblje širenja Bosne na jadransku obalu (od Biograda do Kotora) i gornji tok rijeke Vrbas (Krušelj, 1991).

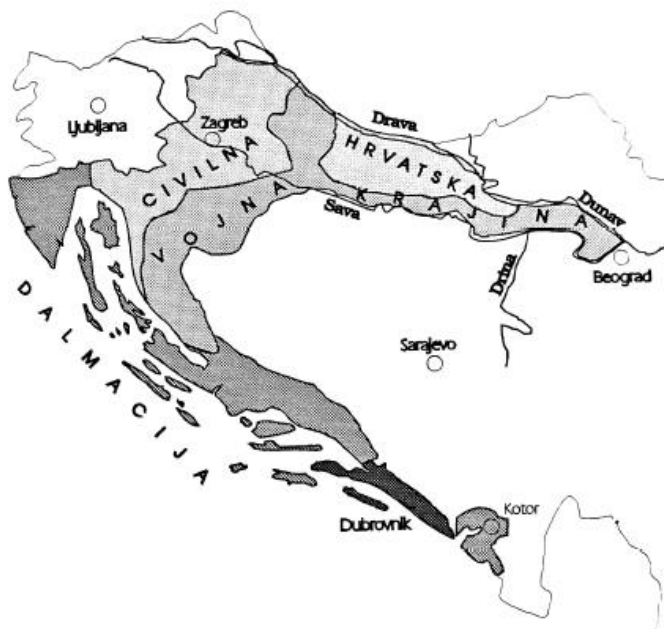
5. IZMEĐU MLEČANA, OSMANLIJA I HABSBUROVACA

Smanjivanje teritorija hrvatske države nastavilo se i nakon prodora Turaka u Europu i širenja Osmanlijskog Carstva. Osmanlije su počele osvajati Balkanski poluotok polovicom 14. st., a u Bosni se pojavljuju 1386. godine. U središnju Hrvatsku prvi put prodiru 1415. godine, a u Dalmaciju 1420-ih. Najveći poraz Hrvatska doživljava 1493. godine na Krbavskom polju, a nakon toga slijede gotovo tri stoljeća ratovanja i borbi vođenih ponajviše na hrvatskom tlu. Godine 1527., nakon smrti ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika II., hrvatsko plemstvo izabralo je austrijskog nadvojvodu Ferdinanda Habsburgovca za novog hrvatskog kralja, smatrajući da u Hrvatsko-Ugarskom Kraljevstvu nema snage za pravi otpor Osmanlijama, čime Hrvatska, zajedno s Ugarskom, postaje sastavni dio Habsburške Monarhije (Goldstein, 2008).

Tada počinje razdoblje izgradnje i konsolidacije vojnokrajiškog obrambenog sustava protiv Osmanlija, a prvi mirovni ugovor s Osmanlijama sklopljen je na ušću rijeke Žitve u Dunav 1606. godine kojim je Hrvatska svedena na najmanju površinu zabilježenu kroz cijelu povijest („ostaci ostataka nekad slavnog Kraljevstva“), tj. na malen sjeverozapadni dio Gornje Slavonije, sjeverozapadni dio Like i primorski pojas od Rječine do „ničije zemlje“ velebitskog Podgorja južno od Senja (Rogić, 1992). Veliki dio hrvatske obale i otoka bio je pod upravom Mletačke Republike, a Dubrovačka Republika sačuvala je samostalnost te je postala žarište hrvatske kulture. Posjed pod upravom mletaka do 1669. godine zvao se *Acquisto vecchio* ili „stara stečevina“, a granična linija između Mletačke Republike i Osmanlijskog Carstva *Linea Nani* (Goldstein, 2008).

Ponovno širenje hrvatske države ovisilo je o vojnom slabljenju Osmanlijskog Carstva. Vraćanje hrvatskih krajeva koji su bili pod turskom vlašću započinje krajem 17. stoljeća. Naime, 1684. godine, godinu dana nakon poraza Osmanlija u Beču, sklopljen je savez „Sveta liga“ koji je pokrenuo rat kršćanskih vladara za oslobođenje od višestoljetne osmanske okupacije (Kruhek i Pavlović, 1991). Rat je okončan mirovnim ugovorom sklopljenim u Srijemskim Karlovcima 1699. godine kojim je Hrvatska vratila Slavoniju, dio Srijema, Banovinu i veći dio Like (Klemenčić, 1992). Mletačka Republika također je sklopila mir s Osmanlijskim Carstvom čime je dobila teritorij po liniji Knin, Sinj i Vrgorac – *Acquisto nuovo* ili „nova stečevina“, a granična linija nazvana je *Linea Grimani*. Mirom u Požarevcu 1718. godine Hrvatskoj je priključen i ostatak Srijema, a Mlečani su dobili kontrolu nad gornjim tokom rijeke Cetine pa je granica pomaknuta na Dinaru i Imotsku krajinu. Teritorij je nazvan *Acquisto nuovissimo* ili „najnovija stečevina“, a granična linija *Linea Mocenigo*. Ta osmansko-mletačka granica uz minimalne je izmjene očuvana sve do danas u državnoj granici Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Posljednji mirovni sporazum s Osmanlijama potpisan u Svištovu 1791. godine vratio je Hrvatskoj Ličko Pounje te je tada utvrđena tadašnja habsburško-osmanska, a današnja hrvatsko-bosanskohercegovačka granica. (Goldstein, 2008) Područje Hrvatske tada je bilo podijeljeno na Civilnu Hrvatsku i Vojnu krajinu čiji je teritorij bio protegnut na cijeli granični pojas uz "Tursku Hrvatsku" (zapadni dio Bosne) (sl. 3.).

Na slici 4. možemo vidjeti mijenjanje granica hrvatskih zemalja i Mletačke Republike u vrijeme osmanlijskih osvajanja.

Sl. 3. Podjela Hrvatske na Civilnu Hrvatsku i Vojnu krajinu

Izvor: Krušelj, 1991

Sl. 4. Mijenjanje hrvatskih i mletačkih granica u vrijeme osmanlijskih osvajanja

Izvor: Goldstein, 2008

6. HRVATSKE ZEMLJE U 19. STOLJEĆU

Godine 1797. u napoleonskim ratovima prestaje postojati Mletačka Republika pa su njeni posjedi u Istri, Dalmaciji i Boki kotorskoj pripojeni Habsburškoj Monarhiji. Međutim, 1805. godine mirovnim sporazumom u Požunu poražena Habsburška Monarhija morala je Napoleonu i Francuskoj prepustiti te teritorije. Tijekom sljedeće godine francuska je vojska zauzela Istru i Dalmaciju, a 1808. godine i Dubrovnik čime prestaje postojati višestoljetna Dubrovačka Republika. Mirom u Schönbrunnu 1809. godine u svim hrvatskim krajevima južno od Save uspostavljena je francuska vlast te su na tom području, zajedno sa slovenskim zemljama, stvorene Ilirske pokrajine Francuskog Carstva sa sjedištem u Ljubljani (sl. 5.), ali već 1813. godine Napoleonovim porazom one se vraćaju u sastav Habsburške Monarhije. Hrvatska se ponovno suočila s cijepanjem – nekadašnja mletačka Dalmacija, Dubrovačka Republika i Boka kotorska ujedinjene su u jedinstvenu pokrajinu Dalmaciju koja je bila podređena izravno Beču, a ostatak francuskih Ilirskih pokrajina trebao je ostati zasebna kraljevina (Goldstein, 2008).

Sl. 5. Ilirske pokrajine Francuskog Carstva

Izvor: Goldstein, 2008

Hrvatski narodni preporod koji je pokrenut početkom 19. st. učvrstio je svijest o hrvatskom zajedništvu i potaknuo želju za teritorijalnim ujedinjenjem. Godine 1848. uspostavljena je jedinstvena uprava bana Josipa Jelačića na najvećem dijelu hrvatskog povijesnog teritorija u okviru novog austrijskog carstva – ona je obuhvatila Hrvatsku i Slavoniju, grad i kotar Rijeku te bivšu mletačku Dalmaciju s teritorijem bivše Dubrovačke Republike. Međutim, težnja da se potakne razvoj nove jedinstvene Hrvatske nije trajno ostvarena. Povijesni pojam Trojedne Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije potvrđen je državno-pravno priznatim nazivom, ali u upravnom smislu ograničen je samo na uži hrvatsko-slavonski teritorij. Razvoj hrvatskog naroda u Istri, Dalmaciji, Herceg-Bosni, Baranji i Bačko-bodroškoj županiji odvijao se u okviru posebnih upravno-političkih teritorija austrijskog carstva (Rogić, 1992).

U drugoj polovici 19. st. postojeća hrvatska upravno-politička razjedinjenost još je više naglašena. Naime, do 1867. godine Habsburška Monarhija bila je jedinstvena centralizirana monarhija, no te godine sklopljena je Austro-ugarska nagodba kojom nastaje nova dvojna država, Austro-Ugarska Monarhija. Novoimenovana država podijeljena je na austrijski i ugarski dio što je utjecalo i na podijeljenost hrvatskih zemalja – Hrvatska i Slavonija pripale su Ugarskoj (Translajtaniji), a Dalmacija i Istra Austriji (Cislajtaniji).

Habsburška Monarhija zbog održavanja svoje vojne sile gotovo je dva stoljeća sprječavala integraciju Vojne krajine u teritorij Civilne Hrvatske, pa tek 1881. godine dolazi do njezina ukidanja i razvojačenja, a 1883. do povezivanja s Civilnom Hrvatskom koja je tada podijeljena na osam županija – Varaždinsku, Zagrebačku, Bjelovarsko-križevačku, Virovitičku, Požešku, Srijemsku, Modruško-riječku i Ličko-krbavsku (Krušelj, 1991).

7. HRVATSKE ZEMLJE U SKLOPU JUGOSLAVENSKIH DRŽAVNIH ZAJEDNICA

Krajem Prvog svjetskog rata dolazi do sloma Austro-Ugarske Monarhije te do proglašenja novih samostalnih država. Hrvatski sabor je 29. listopada 1918. godine razvrgnuo sve veze s Austrijom i Ugarskom, proglasio Hrvatsku, Slavoniju i Dalmaciju nezavisnom državom te priznao vrhovnu vlast novonastalom Narodnom vijeću Slovenaca, Hrvata i Srba. Time je stvorena Država Slovenaca, Hrvata i Srba (Država SHS) koja je objedinila sve južnoslavenske zemlje unutar bivše Austro-Ugarske Monarhije, tj. Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Sloveniju i Vojvodinu. Ta se kratkotrajna država već nakon mjesec dana (1. prosinca 1918.) ujedinila s Kraljevinom Srbijom u Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca. Teritorij Hrvatske u novoj državi obuhvaćao je i istočni Srijem i Boku Kotorsku, ali bez Istre, Rijeke, Dalmacije i dijela otoka koje je zaposjela Italija (Krušelj, 1991).

Krajem lipnja 1921. godine donesen je Vidovdanski ustav prema kojem je država dobila službeni naziv Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca. Ustav je izglasan natpolovičnom umjesto kvalificiranom većinom te je prihvaćen bez političkih predstavnika hrvatskog naroda, stoga se može reći da je to bio srpski ustav. Prvi put u povijesti ukinut je Hrvatski sabor, a nova država nije priznavala zasebni nacionalni identitet Hrvata, nego ih je smatrala dijelom trojednog naroda. Uvedeno je unitarističko-centralističko uređenje, ukinute su povijesne pokrajine, a čitava zemlja podijeljena je na 33 oblasti (sl. 6.). Takav oblik uređenja države nastojao je oslabiti osjećaj pripadnosti povijesno oblikovanim državnostima na južnoslavenskim prostorima (Krušelj, 1991). Hrvatska je bila podijeljena na šest oblasti – Zagrebačku, Primorsko-krajinu, Splitsku, Dubrovačku, Osječku i Srijemsku. Ta podjela oštetila je Hrvatsku – izgubila je područje Boke kotorske koje je pripojeno Zetskoj oblasti (Crnoj Gori) te Kastav koji je bio uključen u Ljubljansku oblast, a nije joj priključeno Međimurje u kojem je živjelo većinski hrvatsko stanovništvo (Boban, 1992).

Sl. 6. Podjela Kraljevine SHS na 33 oblasti

Izvor: Wikipedija, 2010

Umjesto idealne zajednice južnoslavenskih naroda od "Alpa do Crnog mora" nastala je centralistički organizirana nedemokratska unitarna kraljevina pod izrazitom srpskom dominacijom (Rogić, 1992). Nezadovoljstvo Hrvata takvom državom dovelo je do oštrih političkih sukoba sa Srbima. Stanje se svakodnevno pogoršavalo te na kraju dovelo do uspostavljanja diktature kralja Aleksandra Karađorđevića 6. siječnja 1929. godine. Raspuštena je Narodna skupština, ukinut Vidovdanski ustav te zabranjene sve stranke s nacionalnim, regionalnim i vjerskim obilježjima, a osnovana je režimska Jugoslavenska nacionalna stranka (JNS) (Goldstein, 2008). Proglašena je apsolutistička monarhija koja je dobila naziv Kraljevina Jugoslavija te je uvedena podjela na banovine nazvane po velikim rijekama (osim Primorske). Većinu današnjeg hrvatskog teritorija obuhvaćale su Savska i Primorska banovina. U Savsku banovinu bili su uključeni Međimurje, Kastav, Krk i kotar Črnomelj, a izuzeti kotar Čabar te Srijem koji je bio podijeljen između Drinske i Dunavske banovine. Primorska banovina obuhvaćala je i područje zapadne Hercegovine te bosanske kotareve Travnik, Duvno i Livno, a najveći dio Dubrovačke oblasti uključen je u Zetsku banovinu. Međutim, 28. kolovoza 1931. godine dogodile su se promjene u razgraničenju banovina, pa je tako Savska banovina dobila Čabar, Vukovar, Vinkovce i Županju te izgubila Črnomelj, a iz Primorske banovine izuzet je Travnik te su priključeni kotar Stolac i Korčula (sl. 7.) (Boban, 1992). To razgraničenje uvedeno je u oktroirani Ustav kojeg je kralj Aleksandar donio 3. rujna iste godine.

Sl. 7. Podjela Kraljevine Jugoslavije na Banovine 1931. godine

Izvor: Boban, 1992

U osvit Drugog svjetskog rata, zbog straha da će doći do raspada Jugoslavije, srpska i hrvatska strana nastojale su se sporazumjeti i riješiti hrvatsko nacionalno pitanje pa je 26. kolovoza 1939. godine postignut Sporazum Cvetković-Maček o uspostavi Banovine Hrvatske kao upravne jedinice (sl. 8.). Ona je obuhvaćala teritorij Savske i Primorske banovine te kotareve Brčko, Derventu, Dubrovnik, Fojnicu, Gradačac, Ilok, Šid i Travnik (Boban, 1992). Napredovanjem Drugog svjetskog rata došlo je vrijeme kada je Jugoslavija morala izabrati kojoj strani će se prikloniti. Sa svih strana bila je okružena silama Osovine, cijela Europa bila je pokorena. Konačno, svakodnevnim povećanjem zavisnosti Jugoslavije o silama Osovine i popuštanjem jugoslavenske vlade Kraljevina Jugoslavija pristupila je 25. ožujka 1941. godine Trojnom paktu. Međutim, dva dana nakon potpisivanja Protokola dogodio se preokret – grupa probritanski orijentiranih vojnika izvršila je državni udar. Višednevne demonstracije vodile su se uglavnom u Srbiji, a Njemačka i Italija shvatile su to kao uvredu i neoprostiv izazov. Hitler je "Direktivom 25" naredio napad na Jugoslaviju koji je doveo do kratkotrajnog Travanjskog rata. Poražena Jugoslavija podijeljena je na dvije interesne zone, a Njemačka i Italija iskoristile su nezadovoljstvo Hrvata u jugoslavenskoj državi te su 10. travnja 1941. godine na prostoru od Sutle do Drine osnovale Nezavisnu Državu Hrvatsku (sl. 9.).

Ona je obuhvaćala područje Hrvatske i Bosne i Hercegovine, ali bez najvećeg dijela dalmatinskog primorja koje je Rimskim ugovorima ustupljeno Italiji, kao i bez Međimurja koje je pripojeno Mađarskoj (Boban, 1992).

Sl. 8. Banovina Hrvatska 1939. godine

Izvor: Proleksis enciklopedija, 2013

Sl. 9. Nezavisna Država Hrvatska 1941. godine

Izvor: Studentski.hr, 2015

Hrvatski san o nezavisnoj državi dijelio je 1945. godine sudbinu Njemačke i Italije. Nezavisna Država Hrvatska prestala je postojati, a jugoslavenska država je obnovljena; međutim, ovaj put ne kao centralistička monarhija, nego na federativnom načelu. Kao rezultat narodnooslobodilačkog pokreta oblikovale su se današnje granice šest jugoslavenskih republika, koje su poznate i pod nazivom "avnojske" granice. Federalna Hrvatska obuhvatila je nekadašnju Trojednu Kraljevinu, ali bez većeg dijela istočnog Srijema koji je zbog većinski srpskog stanovništva priključen Srbiji te bez primorskog pojasa od Boke kotorske do Spiča koji je priključen Crnoj Gori. U sastav Hrvatske ušli su Baranja (nekadašnji ugarski teritorij), Istra te oni dijelovi Dalmacije koje je u međuratnom i ratnom razdoblju držala Italija (Klemenčić, 1992).

8. DANAŠNJI OBLIK I GRANICE HRVATSKOG TERITORIJA

Republika Hrvatska ima vrlo specifičan i u svijetu jedinstven oblik teritorija (potkova, polumjesec, lastavica i sl.) koji je rezultat povijesno-geografskih okolnosti razvoja. Unatoč svojoj maloj površini (ukupno 87 661 km²), Hrvatska se odlikuje vrlo dugačkim granicama koje iznose 3323 km, od čega kopnene čine 2375 km, a morske 948 km. Izduženost hrvatskih granica posljedica je nepravilnog oblika državnog teritorija. Kopnene granice velikim su dijelom određene prirodno-geografskim elementima, poput rijeka i gorskih hrptova, ali općenito su potvrđene međudržavnim ugovorima.

8.1. Kopnene granice

Dužina hrvatske kopnene granice prema Sloveniji iznosi 668 km, što je 28,1 % ukupne dužine kopnene granice RH, a određena je uglavnom pretežnim etničkim sastavom stanovništva s obje strane granice. Od zapada prema istoku pruža se rijekom Dragonjom, Čabrankom, Kupom, Kamenicom, Žumberačkim gorjem, rijekom Breganom, Sutlom te Murom na krajnjem sjeveru. Ona je svojim većim dijelom, točnije na Kupi, Žumberačkoj gori i Sutli, višestoljetna granica povijesnih zemalja Kranjske i Štajerske s Hrvatskom, s manjim promjenama na potezu Bregana-Žumberačka gora do 16. st. Novija su razgraničenja u Međimurju (1920.) i u primorju. Granica u Istri određena je završetkom Drugog svjetskog rata, a njezin najzapadniji dio, uz tok rijeke Dragonje, 1954. godine kada je razriješena podjela privremenog Slobodnog teritorija Trsta (STT) između Italije i Jugoslavije. Jugoslavenski dio podijeljen je tada između Hrvatske i Slovenije, uglavnom primjenom

etničkog načela (Klemenčić, 1991). Hrvatske županije koje se pružaju ovom granicom jesu Istarska, Primorsko-goranska, Karlovačka, Zagrebačka, Krapinsko-zagorska, Varaždinska i Međimurska. Na hrvatsko-slovenskoj granici, u sastavu općine sv. Martin na Muri, nalazi se najsjevernija točka Hrvatske, naselje Žabnik ($46^{\circ} 31'$ s.g.š., $16^{\circ} 22'$ i.g.d.).

Dužina kopnene granice prema Mađarskoj iznosi 355 km, što je 14,9 % ukupne hrvatske kopnene granice. Njezin najzapadniji dio, onaj u Međimurju, pruža se rijekom Murom te predstavlja etničku granicu između Hrvata i Mađara, a postao je hrvatskim 1920. godine. Granica u Prekodravlju također je potvrđena Trianonskim mirovnim ugovorom 1920. godine, a pruža se rijekom Ždalicom. Ostatak hrvatsko-mađarske granice do Baranje vezan je uz rijeku Dravu, i ta je dionica zapravo jedna od najstarijih europskih granica. Na tom potezu postoje određena odstupanja od današnjeg korita Drave što je posljedica nestalnog i hirovitog toka rijeke te čestih promjena u prošlosti, zbog čega je bilo nužno utvrditi graničnu liniju koja neće biti promjenjiva i ovisna o rijeci. Granična linija u nekadašnjem koritu rijeke Drave točno je utvrđena vojnim izmjerama od 1781. do 1785. godine, a verificirana je 1920. godine (Feletar i Glamuzina, 2001). Najmlađa dionica hrvatsko-mađarske granice jest ona u Baranji, koja nastaje 1920. godine i nema oslonca u ranijim razdobljima, a utvrđena je u vrijeme složenog etničkog sastava stanovništva (Klemenčić, 1991). Županije koje se pružaju ovom granicom jesu Međimurska, Koprivničko-križevačka, Virovitičko-podravska i Osječko-baranjska.

Dužina kopnene granice prema Srbiji iznosi 318 km, što je 13,4 % ukupne dužine kopnene granice Hrvatske. Na toj granici nalazi se i najistočnija točka hrvatskog teritorija, i to u selu Rađevac koje administrativno pripada Gradu Iloku ($45^{\circ}12'$ s.g.š., $19^{\circ}27'$ i.g.d.). Hrvatske županije koje izlaze na ovu državnu granicu jesu Osječko-baranjska i Vukovarsko-srijemska. Granica do Iloka uglavnom prati tok rijeke Dunava. Njezin središnji dio, nizvodno od ušća Drave u Dunav, jest nekadašnja granica Hrvatske i Slavonije prema Vojvodini u austrijskom razdoblju, a definirana je 1699. godine mirom u Srijemskim Karlovcima između predstavnika Habsburške Monarhije i Osmanskog Carstva. Dionica sjeverno od ušća Drave utvrđena je 1945. godine kada je Baranja ušla u sastav Hrvatske. Ipak, postoje određena odstupanja granice od dunavskog toka, posebice u sjevernom dijelu granice (općine Draž i Kneževi Vinogradi). Južna granična dionica utvrđena je također 1945. godine, i to na štetu Hrvatske jer je dobila samo zapadni dio Srijema, a sve do stvaranja Kraljevine SHS on je cijelom svojom površinom bio u sastavu Hrvatske (Klemenčić, 1991). Na tom potezu granica nije utvrđena nikakvim prirodnim reljefnim elementom, nego je društvenog tipa, i to konstruirana pretežno na etničkoj osnovi.

Kopnena granica prema Bosni i Hercegovini dugačka je 1011 km (42,6 % ukupne dužine kopnene granice RH), što ju čini najdužom hrvatskom granicom s nekom od susjednih država. Njezin današnji oblik posljedica je višestoljetne vladavine Osmanskog Carstva nad Bosnom i Hercegovinom. Sjeverna i zapadna dionica imaju za osnovicu granicu Vojne krajine prema Osmanskom Carstvu, a u tom dijelu granica prati rijeku Savu i donji tok rijeke Une. Prvi je put definirana Mirom u Srijemskim Karlovcima 1699. godine, da bi se Požarevačkim mirom 1718. godine proširila istočno od Une i južno od Save. Međutim, već 1739. godine Mirom u Beogradu granica je vraćena na Savu i Unu, a konačno je potvrđena Svištovskim mirom 1791. godine. Postojala su manja odstupanja nedaleko Bihaća, ali ispravke su učinjene u razdoblju od 1945. do 1947. godine (Klemenčić, 1991). Kod Plitvičkih jezera granicu čini Lička Plješivica, a južno od izvora Une granica se proteže Dinarom i Kamešnicom. Ta južna dionica hrvatsko-bosanskohercegovačke granice za osnovicu ima granicu Mletačke Dalmacije prema Osmanskom Carstvu – *Lineu Mocenigo*. Kao što je već spomenuto u povijesnom pregledu, svoj je konačni oblik Dalmacija dobila 1718. godine kada je mletačka granica pomaknuta na Dinaru i Imotsku krajinu.

Južno od Neretve današnja hrvatska granica baštini granicu Dubrovačke Republike. Naime, Dubrovačka Republika je, da ne bi imala izravnu granicu s Mletačkom Republikom, 1699. godine (nakon prvog mletačkog proširenja) ustupila Osmanskom Carstvu područje Neuma te Sutorine u Boki kotorskoj. Na taj je način Bosna i Hercegovina na dva mjesta dobila pristup moru, sve dok Vidovdanskim ustavom 1929. godine Sutorina nije pripala Zetskoj banovini, a 1945. Crnoj Gori (Magaš, 2013).

Hrvatske županije koje se pružaju ovom granicom jesu (od istoka prema jugu): Vukovarsko-srijemska, Brodsko-posavska, Sisačko-moslavačka, Karlovačka, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska.

I na kraju, Republika Hrvatska ima najkraću granicu prema Crnoj Gori, dužine samo 23 km, što iznosi 1 % ukupne duljine hrvatske kopnene granice. Pruža se dijelom najjužnije hrvatske općine Konavle koja se nalazi u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, točnije od hrvatsko-bosansko-crnogorske tromeđe do rta Konfina. Ona odgovara granici između Dubrovačke Republike, odnosno kasnije austrijske Dalmacije, prema uskom pojasu kod Sutorine. Razgraničenje s Crnom Gorom provedeno je nakon što su 1945. godine Boka kotorska i koridor Sutorina pripali obnovljenoj Crnoj Gori prestankom postojanja Zetske banovine (Magaš, 2013).

Na slici 10. možemo vidjeti vrijeme nastanka svih dionica državne granice Republike Hrvatske.

Sl. 10. Povijesni razvoj nastanka hrvatske državne granice

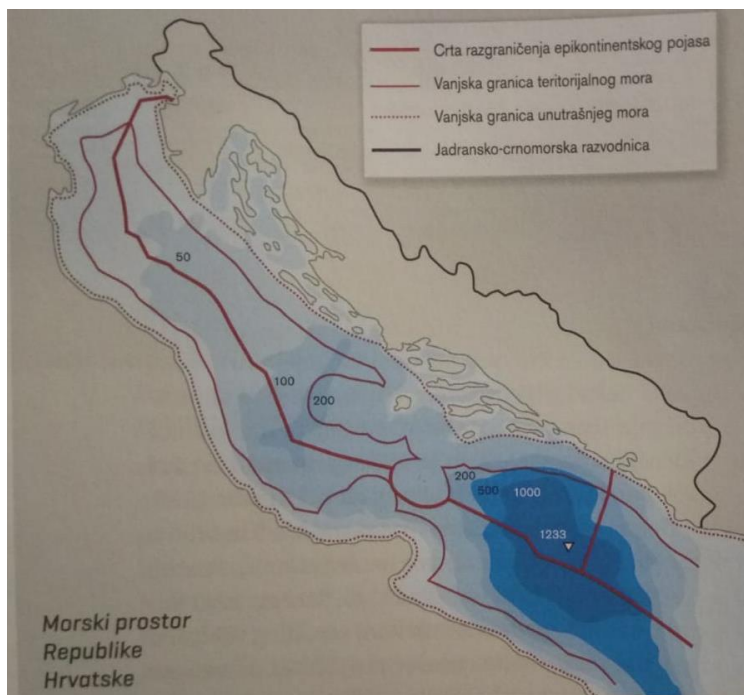
Izvor: Veliki atlas Hrvatske, 2012

8.2. Morska granica

Republika Hrvatska obuhvaća morski prostor s granicom obalnog mora dugačkom 948 km. Obalno more sastavni je dio hrvatskog teritorija, a čine ga zajedničke površine unutarnjeg i teritorijalnog mora (sl. 11.). Teritorijalno more odnosi se na morski prostor širok 12 nautičkih milja (oko 22,2 km), računajući od granice unutrašnjeg mora prema pučini. Međutim, suverenitet Hrvatske nije u potpunosti ograničen međom obalnog mora, iako izvan te granice započinje otvoreno (slobodno) more na kojem se primjenjuju međunarodni pomorski zakoni. Pravno područje nadzora morskih površina proteže se i na širem prostoru iznad tzv. epikontinentalnog pojasa, a takav akvatorij često se naziva isključivi (pripadajući) morski gospodarski pojas. Prava Hrvatske u njezinom dijelu epikontinentskog pojasa odnose se na gospodarsko iskorištavanje mora, podmorja i podzemlja (Magaš, 2013).

Granica epikontinentalnog pojasa između Hrvatske i Italije utvrđena je sporazumom koji su 1968. godine potpisale Italija i Jugoslavija, a koji je 1970. godine stupio na snagu. Graničnu crtu duljine 353 nautičkih milja predstavlja linija jednako udaljena od dviju obala. Nesuglasica oko razgraničenja bilo je samo u središnjem dijelu Jadrana gdje se Italiji pokušala nadomjestiti prirodna pogodnost pučinskih otoka Jabuke i Palagruže, a najsjeverniji dio granice u Tršćanskom zaljevu potvrđen je Osimskim sporazumom 1975. godine. Raspadom Jugoslavije talijansko-jugoslavenska morska granica podijeljena je između Italije i novonastalih država – Hrvatske, Slovenije i Crne Gore – a nekadašnja jugoslavenska obala podijeljena je između Slovenije, BiH, Crne Gore i Hrvatske. Hrvatskoj je pripao najveći dio nekadašnje jugoslavenske kopnene obale, čak 85 %, te gotovo svi otoci (Klemenčić i Topalović, 2009).

Godine 2003. Hrvatska je proglasila Zaštićeni ekološko-ribolovni pojas (ZERP) – morski pojas površine 23 870 km² koji se pruža između vanjske granice hrvatskog teritorijalnog mora i crte razgraničenja epikontinentalnog pojasa. ZERP je po svom sadržaju bio de facto gospodarski pojas (kojeg RH još uvijek nije proglasila) što je dovelo do neodobravanja u Italiji i Sloveniji. Kako se RH u to vrijeme borila za status kandidata za članstvo u Europskoj Uniji, Vlada je 2008. godine odlučila da se ZERP neće odnositi na članice EU sve dok Hrvatska i Slovenija ne pronađu zajednički dogovor o granici (Klemenčić i Topalović, 2009).

Sl. 11. Morski prostor Republike Hrvatske

Izvor: Magaš, 2013

9. GRANIČNI SPOROVI I NERIJEŠENA PITANJA

Republika Hrvatska ima granične sporove i neriješenja pitanja sa svim susjednim državama osim s Mađarskom s kojom je demarkaciju izvršila još 1920. godine. Hrvatska i Slovenija započele su 1992. godine pregovarati o granici, no konačni sporazum nikad nije postignut – još uvijek postoji nekoliko graničnih sporova koji ni dan danas nisu riješeni. Najvažniji neriješeni spor jest granična dionica u donjoj dolini rijeke Dragonje, tj. uski teritorijalni pojas od četiri zaseoka i oko 4 km² površine uz Kanal svetog Odorika. Hrvatska predlaže rješenje blisko sadašnjem stanju, dok Slovenija traži pomicanje granice na jug za nekoliko stotina metara (Klemenčić i Topalović, 2009). Sljedeći hrvatsko-slovenski granični spor odnosi se na Piranski zaljev (sl. 12.). Slovenija smatra da joj pripadaju 4/5 zaljeva i da bi granična linija trebala ići uz hrvatsku obalu zaljeva, dok Hrvatska smatra da bi granična linija trebala ići sredinom Piranskog zaljeva od ušća rijeke Dragonje. Takvim razgraničenjem Slovenija ne bi dobila pristup međunarodnim vodama Jadranskog mora, ali, čak i da dobije kontrolu nad čitavim zaljevom, to joj ne bi omogućilo i izravan dodir teritorijalnog mora s otvorenim morem. Tek kada bi Hrvatska učinila veliki ustupak, Slovenija bi mogla dobiti pristup otvorenom moru. Bivši premijeri Ivica Račan i Janez Drnovšek sklopili su 2001. godine sporazum prema kojem bi Sloveniji pripale 4/5 zaljeva i koji bi omogućio Sloveniji pristup otvorenom moru stvaranjem koridora u hrvatskom teritorijalnom moru koji bi imao status međunarodnih voda. Taj sporazum, međutim, nikad nije stupio na snagu jer je u Hrvatskoj bio tretiran kao prevelik ustupak Sloveniji bez ikakve naknade (Klemenčić i Topalović, 2009).

I sljedećih godina pokušavao se riješiti taj problem, a 2009. potpisan je sporazum pred Arbitražnim sudom u Haagu iz kojeg je, zbog kršenja pravičnosti postupka, Hrvatska istupila 2015. i nije prihvatila presudu donesenu 2017. te se spor nastavlja unatoč zahtjevu Slovenije za implementaciju presude.

Još jedan veliki granični problem jest pitanje Svete Gere koja je katastarski pod Hrvatskom, ali ju svojataju i jedna i druga strana. Trenutno je najveća kontroverza oko ovog spora činjenica da slovenska strana ovaj vrh koristi kao malu vojnu bazu, preuzevši kontrolu nad infrastrukturom JNA koja je vrh napustila 1991. godine.

Posljednji granični spor tiče se rijeke Mure. Naime, tok Mure mijenjao je svoj položaj što je rezultiralo time da više ne prati granicu u potpunosti. Slovenija želi pomaknuti granicu na način da ju ponovno izjednači s tokom, dok Hrvatska na to ne pristaje. Najveći problem nalazi se u situacijama u kojima lokalno stanovništvo ima posjede s obje strane rijeke, što rezultira nemogućnošću efikasnog iskorištavanja zemljišta.

Sl. 12. Granični spor u Piranskom zaljevu

Izvor: Wikipedija, 2012

U tijeku su i pregovori o granici između Republike Hrvatske i Republike Srbije. Kao posljedica oružanog sukoba srpska strana drži lijevu obalu Dunava te Vukovarsku i Šarengradsku adu, riječne otoke na Dunavu koji se nalaze lijevo od talvega (matice). Naime, ako je rijeka neplovna, onda se granica uglavnom pruža sredinom rijeke, a ako je plovna, onda je granična linija u pravilu talveg. Međutim, hrvatska strana smatra da bi granična linija zapravo morala biti granica katastarskih općina, a ne sama rijeka, te se poziva na Mišljenje br.3 Badinterove arbitražne komisije glede načela *uti possidetis* (Degan, 2015). Srbija je na Vukovarskoj i Šarengradskoj adi držala svoje vojne jedinice do 2004. godine, a od tada su tamo prisutne policijske postrojbe.

Jedno od neriješenih pitanja hrvatsko-bosanskohercegovačke granične linije odnosi se na riječni otok na rijeci Uni između Hrvatske i Bosanske Kostajnice te na staru tvrđavu koja se nalazi na desnoj obali rijeke Une. Riječni otok i tvrđava potvrđeni su kao dio Hrvatske, iako su do 1995. godine bili pod upravom Republike Srpske, tj. Bosne i Hercegovine. Hrvatska smatra da riječni otok pripada Hrvatskoj te da granica ne ide maticom rijeke Une, nego njenom pritokom Unčicom, kao i da prijeporno zemljište prema katastru pripada Hrvatskoj. RH inzistira na zatečenim avnojevskim granicama koje je 1991. godine Međunarodna arbitražna komisija (Badinterova komisija) potvrdila kao osnovu za razgraničenje bivših jugoslavenskih republika (Halilović i Suljić, 2017).

Drugi granični spor s Bosnom i Hercegovinom odnosi se na područje oko grada Neuma, jedinog izlaza BiH na more. Bivši predsjednici Franjo Tuđman i Alija Izetbegović potpisali su u Sarajevu 30. srpnja 1999. godine *Ugovor o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine*, ali ga nijedna stranka nije ratificirala. Razlog odbijanja ratifikacije u Hrvatskom saboru jest to što se na morskoj obali Bosne i Hercegovine kod Neuma ne poštuje granica katastarskih općina, uključujući privatne posjede hrvatskih građana (Degan, 2015). Naime, prema *Ugovoru* cijeli poluotok Klek pripao je Bosni i Hercegovini, iako njegov vrh (kao sastavni dio nekadašnje Dubrovačke Republike) zapravo pripada Hrvatskoj. Bosni i Hercegovini također su pripala i dva otočića uz Klek – Mali i Veli Škoj – koja prema katastru pripadaju Hrvatskoj. Razlog tome leži u činjenici što hrvatsko-bosanskohercegovačku morsku granicu određuje linija jednake udaljenosti između Pelješca i Kleka, a pošto su Mali i Veli Škoj bliži Kleku nego Pelješcu, nalaze se u Bosni i Hercegovini (sl. 13.) (Klemenčić i Topalović, 2009).

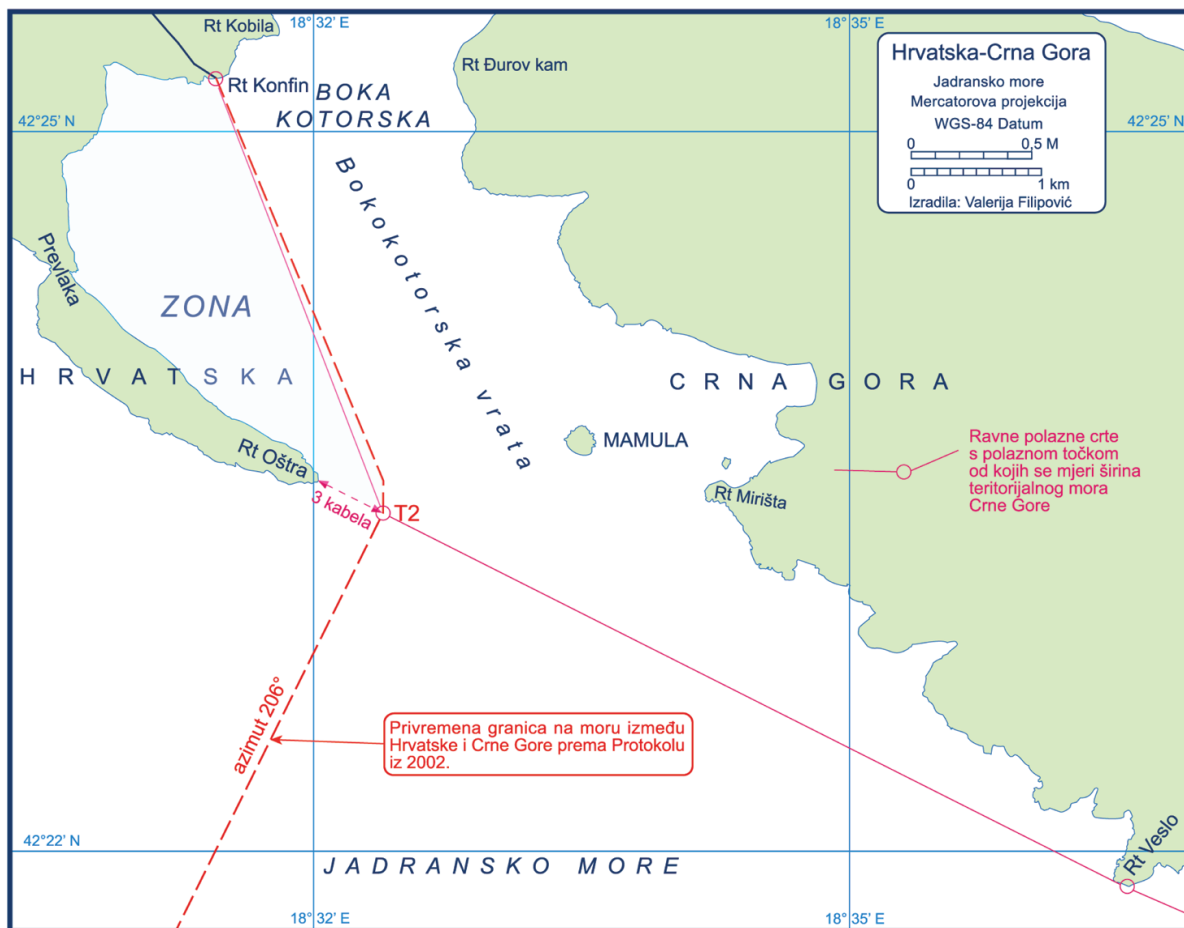
Još jedan problem odnosio se na izgradnju Pelješčkog mosta preko malostonskog zaljeva između Komarne i Brijesta na Pelješcu. Iako se most gradi na području koje nije u dometu spornog teritorija (vrh poluotoka Kleka), Bosna i Hercegovina je njegovu izgradnju smatrala smetnjom za ulazak brodova u Neumski zaljev – zaljev u kojem ne postoje ni uvjeti ni razlozi za ulazak i prihvat brodova kojima bi most bio prepreka (Klemenčić i Topalović, 2009).

Sl. 13. Razlika u razgraničenju prema Badinterovom povjerenstvu i sporazumu Tuđman-Izetbegović

Izvor: URL 1

Među hrvatske granične prijepore ubraja se i morska granica između Hrvatske i Crne Gore na ulazu u Bokokotorski zaljev. Naime, hrvatski poluotok Prevlaka na sjeveru zatvara ulaz u Bokokotorski zaljev, a budući da se u tom zaljevu nalazila većina jugoslavenske ratne mornarice, Jugoslavija je 1991. godine zauzela Prevlaku kako Hrvatska ne bi mogla nadzirati ulaz u zaljev. JNA se s hrvatskog teritorija maknula 1992. godine, a Prevlaku je počela nadzirati promatračka misija UN-a (UNMOP), što je potrajalo do prosinca 2002. godine (Klemenčić i Topalović, 2009). Nakon što je UN-ova promatračka misija napustila poluotok, preuzela ga je Hrvatska, no prije toga, 10. prosinca 2002. godine sklopljen je sporazum o privremenom režimu nadzora morskoga dijela – *Protokol između Vlade Republike Hrvatske i bivše Savezne Vlade Savezne Republike Jugoslavije o privremenom režimu uz južnu granicu između dviju država*. Sporazum je stupio na snagu istog dana, a Crna Gora naslijedila ga je nakon što je proglasila samostalnost i neovisnost 3. lipnja 2006. Taj *Protokol* zapravo je sklopljen na brzinu jer je Hrvatska željela da se promatračka misija UN-a napokon povuče s rta Oštra, stoga njegov tekst nikako ne ide u prilog Hrvatskoj. On ne potvrđuje suverenost Hrvatske nad Prevlakom i Konavlima, nego se koristi izraz „privremena jurisdikcija“. S unutarnje strane Boke kotorske ne koristi se crta sredine, nego je kao privremena granica uz hrvatsku obalu povučena ravna linija od rta Konfina do točke koja je 3 kabala (oko 560 m) udaljena od rta Oštra i nalazi se na crti koja povezuje rt Oštra – rt Veslo (T2 na sl. 14.) (Barić Punda i Filipović, 2015). Nadalje, za područje uz hrvatsku obalu koje u stvarnosti čini teritorijalno more Hrvatske policijski nadzor obavlja mješovita hrvatsko-crnogorska policijska postrojba, a u tu zonu zabranjen je pristup hrvatskim ratnim, policijskim, pa čak i ribarskim brodovima koji obavljaju gospodarski ribolov, što ukazuje na dvovlašće (Degan, 2015). Također, privremena demarkacija morskih površina između Hrvatske i Crne Gore odstupa od ekvidistancije – površina koja odstupa u odnosu na hrvatsko teritorijalno more iznosi 52,3 km² te tu površinu Hrvatska privremeno prepušta Crnoj Gori. Prema *Protokolu* Hrvatska do konačnog dogovora o granici prepušta Crnoj Gori u morskom području izvan teritorijalnog mora površinu od 42,7 km², a dobiva manju površinu od 17,2 km² (Barić Punda i Filipović, 2015).

Sl. 14. Privremena hrvatsko-crnogorska morska granica u Bokokotorskom zaljevu prema Protokolu iz 2002. godine

Izvor: Barić Punda i Filipović, 2015

10. ZAKLJUČAK

Hrvatske granice, iako su uglavnom određene, još uvijek nisu u potpunosti ustanovljene. Mnogi sporovi, gotovo sa svim susjednim državama (osim s Mađarskom), ostaci su nedorečenih dogovora i nepotpunog određivanja granica, koji nam samo potvrđuju kako granice, kao takve, nikada nisu definitivne i konačne, već su podložne povijesnim zbivanjima. Kada se sagledaju sve povijesne promjene hrvatskog teritorija, može se ustvrditi da su sjeverne i zapadne granice stare i postojeće, a jedina novija promjena u tom području jest priključenje Istre, koje je ranije pripadalo Italiji. Istočne granice neprestano su se mijenjale i sažimale tijekom srednjeg vijeka, i to jačanjem i širenjem Bosne, kao i osmanlijskim prodorima. U 16. st. hrvatski teritorij sveden je na najmanju površinu ikad zabilježenu, a, iako je u 18. st. Hrvatska uspjela vratiti Slavoniju i dio Dalmacije, više nikad nije postigla svoj prvotni oblik – onu veličinu koju je imalo nekadašnje Hrvatsko Kraljevstvo. Teritorijalne gubitke doživjela je i u jugoslavenskoj državnoj zajednici, posebice na račun Srbije i Crne Gore, stoga se može zaključiti kako je današnji oblik hrvatskog teritorija rezultat velikih teritorijalnih gubitaka, a neznatnih dobitaka.

Takve povijesne prilike i opći historijsko-geografski razvoj ovog prostora doveli su do unikatnog graničnog oblika koji se uvelike razlikuje od oblika većine svjetskih zemalja. Međutim, taj izrazito složen oblik državne granice, iako doprinosi raznolikosti, uzrok je brojnih strateških problema za Republiku Hrvatsku. On jasno iscrtava dva izdužena oblika teritorija – jedan u smjeru istok-zapad (kontinentalna Hrvatska), a drugi u smjeru sjeveroistok-jugozapad (primorska i gorska Hrvatska). Iz toga proizlazi velik problem povezivanja hrvatskog teritorija koji je jedan od olakšavajućih faktora stvaranja područja „funkcionalne periferije“ i otežavanja razvoja na tim područjima Republike Hrvatske.

Također, neriješena granična pitanja sa Srbijom, Bosnom i Hercegovinom te Crnom Gorom naročito dobivaju na važnosti nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku Uniju, odnosno sa činjenicom da je državna granica RH s tim državama ujedno i krajnja granica Europske Unije.

11. LITERATURA

1. Barić Punda, V., Filipović, V., 2015: Protokol o privremenom režimu uz južnu granicu (2002.) s posebnim osvrtom na odluke Vlada Republike Hrvatske i Crne Gore o istraživanju i eksploataciji ugljikovodika u Jadranu, *Poredbeno pomorsko pravo* 54 (169), 73-88
2. Boban, Lj., 1992: *Hrvatske granice od 1918. do 1991. godine*, Školska knjiga, Zagreb
3. Degan, V. Đ., 2015: Delimitacija i demarkacija vanjskih granica Republike Hrvatske, *Poredbeno pomorsko pravo* 54 (169), 57-71
4. Feletar, D., Glamuzina, M., 2001: Granica Mađarske i Hrvatske na starim kartama, *Geoadria* 6 (1), 81-91
5. Goldstein, I., 2008: *Hrvatska povijest*, Jutarnji list, Zagreb
6. Klemenčić, M., 1991: Novija historijsko-geografska osnovica jugoslavenskih izvanjskih i unutarnjih granica s posebnim osvrtom na hrvatske granice, in: Crkvenčić, I.: *Političko-geografska i demografska pitanja Hrvatske*, Savez geografskih društava Hrvatske, Zagreb, 317-334
7. Klemenčić, M., 1992: Geografija Hrvatske, *Geografski horizont* 38 (2), 11-15
8. Klemenčić, M., Topalović, D., 2009: Morske granice u Jadranskome moru, *Geoadria* 14 (2), 311-324
9. Kruhek, M., Pavlović, A., 1991: Granice Republike Hrvatske u svjetlu Karlovačkog (1699) i Požarevačkog (1718) mira, *Croatica Christiana periodica* 15 (28), 105-138
10. Krušelj, Ž., 1991: *Krojači hrvatskih granica*, Vjesnik, Zagreb
11. Magaš, D., 2013: *Geografija Hrvatske*, Sveučilište u Zadru, Zadar
12. Rogić, V., 1992: Postanak i mijene hrvatskog teritorija (Historijska geografija Hrvatske), *Geografski horizont* 38 (2), 67-75
13. Veliki Atlas Hrvatske, 2012, Mozaik knjiga, Zagreb
14. Vokić Žužul, M., Filipović, V., 2015: Granice podmorskih prostora Jadranskih država, *Poredbeno pomorsko pravo* 54 (169), 9-56

IZVORI

1. ChronoLogisch, 2017: Granice hrvatskih zemalja u 18. st., <https://chronologischblog.wordpress.com/hrvatska/granice-hrvatskih-zemalja-u-18-stoljecu/> (11.8.2020.)
2. Halilović, A., Suljić, A., 2017: Granični (teritorijalni) sporovi Bosne i Hercegovine sa susjednim državama, <http://www.bosnjaci.net/prilog.php?pid=61159> (17.8.2020.)
3. Proleksis enciklopedija, 2013: Banovina Hrvatska, <https://proleksis.lzmk.hr/10722/> (13.8.2020.)
4. Studentski.hr, 2015: Osnovana Nezavisna Država Hrvatska, <https://studentski.hr/vijesti/nadanasnji-dan/osnovana-nezavisna-drzava-hrvatska> (13.8.2020.)
5. URL 1: <http://www.makarska-post.com/index.php/slaven-letica-ugovor-o-granici-s-bih-ritam-nesavršenog-zlocina/> (19.8.2020.)
6. Wikipedija, 2010: Podjela na oblasti u Kraljevini Jugoslaviji, https://hr.wikipedia.org/wiki/Oblasti_u_Kraljevini_SHS#/media/Datoteka:Podjela_Kraljevine_SHS_na_33_oblasti.jpg (13.8.2020.)
7. Wikipedija, 2012: Sporna granica u Piranskom zaljevu, https://hr.wikipedia.org/wiki/Slovenska_blokada_pristupa_Hrvatske_Europskoj_uniji#/media/Datoteka:Bay-of-Piran_maritime-boundary-dispute-hr.svg (19.8.2020.)